

Критика теорії і практики бюрократії

Людмила Демченко, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті розглядаються критичні погляди на бюрократію політичних філософів і експертів у сфері державного управління, починаючи з кінця XVIII ст. до наших днів. Акцент робиться на тому, що феномен і поняття бюрократії є одними з найбільш обговорюваних і аналізованих в науці державного управління. Незважаючи на історичну стабільність і еволюцію теоретичних основ бюрократії, останні все частіше критикуються дослідниками. Аналіз критичних джерел бюрократії як наукової моделі та практичної організації державного управління підтверджує ідею нерелевантності бюрократичних механізмів управління в контексті сучасних, динамічних соціальних трансформацій.

Метою статті є всебічний аналіз критичних оцінок бюрократії на рівні теорії і практики, систематизація дисфункціональних характеристик бюрократії як форми управління.

Аналіз робіт таких науковців як Ч. Бернард, Ч. Гудселл, Р. Гумель, Р. Мертон, М. Мейєр та ін. показує, що недоліками бюрократичної моделі державного управління є її механістичний характер, абсолютизація раціональності, антигуманізм і формалізація процедур. Сьогодні більшість науковців визнають необхідність створення постбюрократичної (постмодерністської) моделі, яка визнає примат особи (громадянина) над державним апаратом, необхідність її активної участі у державній політиці, застосування ефективності та результативності як основних критеріїв оцінки якості державного управління тощо. Іншою формою критики бюрократичної практики є наукові роботи гендерних дослідників. Ці критичні зауваження, перш за все, пов'язані з відмовою від раціоналістично-сучасної форми організації, як безумовно чоловічого центру.

Ключові слова: бюрократія, державне управління, публічне адміністрування, неформальна організація, постбюрократична модель, критика, недоліки, раціональність

Critique of the Theory and Practice of Bureaucracy

Liudmyla Demchenko, Taras Shevchenko National University of Kyiv

The article examines the critical views on the bureaucracy of political philosophers and experts in the field of public administration, from the end of the eighteenth century to the present day. The emphasis is on the fact that phenomenon and concept of bureaucracy is one of the most discussed and analyzed within the science of public administration. Despite the historical stability and evolution of the theoretical foundations of bureaucracy, the latter is increasingly criticized by researchers. The analysis of critical sources of bureaucracy as a scientific model and the practical organization of a public administration confirms the idea of the non-relevance of bureaucratic management mechanisms in the context of modern, dynamic social transformations.

The goal of the paper is to comprehensively analyze critical assessments of the bureaucracy at the level of theory and practice, to systematize the dysfunctional characteristics of the bureaucracy as a form of administration.

The analysis of the papers of such scholars as Ch. Barnard, Ch. Goodsell, R. Hummel, R. Merton, M. Meyer, etc. shows that the disadvantages of the bureaucratic model of public administration include its mechanistic character, absoluteness of rationality, antihumanism, and formalization of procedures. Today, most scholars recognize the need to establish a post-bureaucratic (postmodern) model that recognizes the primacy of a person (citizen) over the state apparatus, the need for his / her active involvement in public policy, efficiency and effectiveness as the main criteria for the quality of public administration activities, etc.

Another form of critique of bureaucratic practice is the researches of gender scholars. These critical remarks, above all, are due to the rejection of the rationalist-modern form of organization, as a definitely male center.

Keywords: bureaucracy, government, public administration, informal organization, post-bureaucratic model, critique, shortcomings, rationality

Критика теории и практики бюрократии

Людмила Демченко, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

В статье рассматриваются критические взгляды на бюрократию политических философов и экспертов в сфере государственного управления, начиная с конца XVIII века до наших дней. Акцент делается на том, что феномен и понятие бюрократии являются одними из самых обсуждаемых и анализируемых в науке государственного управления. Несмотря на историческую стабильность и эволюцию теоретических основ бюрократии, последние все чаще критикуются исследователями. Анализ критических источников бюрократии как научной модели и практической организации государственного управления подтверждает идею нерелевантности бюрократических механизмов управления в контексте современных, динамичных социальных трансформаций.

Целью статьи является всесторонний анализ критических оценок бюрократии на уровне теории и практики, систематизация дисфункциональных характеристик бюрократии как формы управления.

Анализ работ таких ученых как Ч. Бернард, Ч. Гудселл, Р. Гумель, Р. Мертон, М. Мейер и др. показывает, что недостатками бюрократической модели государственного управления является ее механистический характер, абсолютизация рациональности, антигуманизм и формализация процедур. Сегодня большинство ученых признают необходимость создания постбюрократической (постмодернистской) модели, которая признает примат личности (гражданина) над государственным аппаратом, необходимость ее активного участия в государственной политике, применение эффективности и результативности как основных критериев оценки качества государственного управления. Другой формой критики бюрократической практики являются научные работы гендерных исследователей. Эти критические замечания, прежде всего, связанные с отказом от рационалистически-современной формы организации, как безусловно мужского центра.

Ключевые слова: бюрократия, государственное управление, публичное администрирование, неформальная организация, постбюрократическая модель, критика, недостатки, рациональность

Вступ.

Феномен та концепт бюрократії є одним із найбільш дискутованих та аналізованих в межах науки з адміністративного та публічного управління. Попри історичну стійкість та еволюцію теоретичних основ бюрократії, остання все більше зазнає критики з боку сучасних дослідників. Аналіз критичних джерел бюрократії як наукової моделі та практичної організації державної адміністрації потребує систематизації аргументів та доказової бази, що дозволить підтвердити або спростувати ідеї про неактуальність бюрократичних механізмів управління у контексті сучасних динамічних суспільних перетворень.

Відповідно, **мета статті** полягає у комплексному аналізі критичних оцінок бюрократії на рівні теорії та практики, систематизації дисфункціональних характеристик бюрократії як форми адміністрації.

Виклад основного матеріалу.

Ще у 1792 році В. Гумбольдт

висловив побоювання, що зростання державних повноважень сприятиме посиленню адміністрації та початку функціонування держави механічно з перетворенням людей на машини [1]. Побоювання Гумбольдта були підтримані Ф. вом Стейном у 1821 році, який відчув це у тогочасній Пруссії, якою керували «неживі урядові машини», що отримували заробітну плату від казначейства і писали, писали, писали, мовчки, в офісах за закритими дверима, невідомі, непомітні, не піддавані розбору, і виховували своїх дітей, щоб вони були такими ж придатними для писання машинами [2, с. 19].

Ідеї, висловлені про бюрократію ранніми критиками, сформували уявлення про неї як форму правління, за якої влада знаходиться в руках чиновників з колективним призначенням. 1850 року Т. Карлайл визначив бюрократію як «континентальну неприємність» [3]. Щоб регулювати або контролювати бюрократію, створювалися все більш бюрократичні

механізми як засоби удосконалення вже існуючих.

Джон Стюарт Мілль вважав, що бюрократія є головною причиною поганого політичного життя, відповідні ідеї знаходимо у його книзі «Про свободу» (1850) [4]. Автор стверджує, що в ім'я адміністративних офісів бюрократія монополізує талант нації, молодь керуватиметься бажанням отримати допуск до неї як головною амбіцією у житті. На його думку, і правителі, і керовані стають рабами бюрократії, відтак, реформування неможливі проти волі.

Розробляючи свої ідеї щодо представницької влади, Дж. Мілль був переконаний, що бюрократія акумулює досвід, отримує його з добре розробленими традиційними принципами, які стають вказівкою до дій для тих, хто відає фактичним веденням справ. Він вважав, що бюрократія помре своєю природною смертю через її жорстке дотримання максим, і лише представницький характер урядів дозволить творчим людям подолати посередність бюрократів.

У середині ХХ столітті думки про те, що бюрократія матиме погані наслідки для суспільства, почалися з критики урядової практики. Ці критики походили з різних філософських шкіл і активізувалися після Другої світової війни. Проте, багато недоліків бюрократії пов'язуються з практикою, а не з ідеєю. Ч. Гудселл вважає, що в академічній науці існують три типи антибюрократичної критики. Це: орієнтація на неприйнятне виконання; страх бюрократії, що обслуговує інтереси еліти, а не всього державного устрою; страх бюрократичного гніту через формалізм і загальну відсутність турботи про конкретні потреби клієнтів [5]. З цих критичних зауважень, фокус на неприйнятному виконанні та антигуманізмі бюрократії, на нашу думку, домінують у науково-дослідній літературі.

Так, Т. Веблен, Дж. Дьюї і Д. Варнот ідентифікують хвороби в бюрократичній практиці, які включають, відповідно, «натреновані недієздатності», «професійні психози» і «професійні деформації» [6]. Проте, кожне з цих критичних зауважень

поширюється на практичні стани бюрократичної діяльності, а не на саму ідею бюрократії. Додатковий критичний напрям про практику бюрократії надходить переважно від сучасних теоретиків організації, які стурбовані впливом бюрократичної структури на мотивацію і ставлення працівників. Крім того, теоретики державного управління роздумували про роль бюрократії в інших організаційних формах, таких як демократичне управління.

Типологія Ч. Гудселла значною мірою була сприйнята постмодерністами і постколоніальними критиками бюрократії. Використання державного бюрократичного домінування, а також церковне бюрократичне панування було високоефективним у обговоренні колоніальних властивостей. Однак, бюрократизація була неефективним інструментом реформування деколонізованих держав. Можливо, М. Вебер був правий у своєму твердженні, що бюрократія повністю розвивається в політичних і церковних спільнотах тільки в модерній державі, а в приватній економіці – лише в найбільш розвинених інституціях капіталізму. Бюрократизація правових держав і зростання капіталістичної економіки нерозривно пов'язані; бюрократична форма є неприродною в суспільствах, де харизматична або традиційна влада все ще домінує. Модерністська перевага раціонально-правового авторитету свідчить про те, що бюрократія повинна бути природною формою організації, але для держав, що перебувають у процесі деколонізації, у ситуації авторитетного потоку бюрократія може бути неприродною і в багатьох випадках хибною домінуючою формою організації.

Ще однією формою критики практики бюрократії є дослідження вчених з гендерних відносин. Ці критичні зауваження, в першу чергу, зумовлені відмовою від раціоналістично-сучасної форми організації, як безумовно чоловічого центру. Феміністські вчені стверджують, що бюрократичні структури привілейовують

чоловічі форми спілкування, знижують інтуїтивне та експериментальне знання, зменшують творчі здібності працівників і заохочують відповідність історично чоловічим установам, таким як уряд.

Всупереч тезі, що бюрократичні організації постійно домінують, існує думка про те, що бюрократія (як припускає Г. В. Ф. Гегель) може бути нейтральною цивільною службою, яка присвячена вигоді всього суспільства. Особливо завдяки своєму раціональному характеру і нехарактерному методу організації потреб клієнтів бюрократія може ідеально служити всім в межах певної спільноти на однаково ефективному рівні. Однак, на думку деяких критично налаштованих теоретиків, зокрема Юргена Габермаса, нинішні умови соціальної взаємодії в суспільстві є непосильними для оціночного дискурсу між рівними партіями, здатними досягти взаємоприйнятних і дієвих висновків [7]. Незалежно від того, чи пропонується бюрократія як нейтральна державна служба, чи ні, соціальна структура влади в капіталістичних суспільствах, зокрема, несвідомо сприяє нерівному діалогу і домінанті бюрократії.

Р. Мертон критикує бюрократію, зокрема у її веберівському розумінні, зауваживши, що бюрократичні особливості, на які той покладається у підвищенні раціональності та ефективності, насправді, можуть бути пов'язані з ірраціональністю та неефективністю. Р. Мертон робить висновок, що бюрократія містить насіння власного знищення. Критика цього дослідника зосереджується на ірраціональних обмеженнях, які має бюрократія з точки зору її ідеального типу, недбалості неформальної організації та її дегуманізації, а також напружених відносин з демократією. Зокрема, бюрократія М. Вебера не враховує важливу роль неформальних відносин, які існують у будь-яких людських організаціях. Крім того, реальність бюрократичного розсуду є загрозою для демократичних норм і практик, які керують і спрямовують американську спільноту [6].

Що стосується першого обмеження, на

основі ретельного вивчення веберівської моделі бюрократії можна зазначити, що німецький соціолог представляє нам ідеалістичну бюрократію, яка може керувати громадською системою в будь-якому місці і в будь-який час. М. Вебер використовує такі вирази: «повністю розроблена», «чистий тип», «найбільш високорозвинена» [8], які покликані вказати на те, що його модель бюрократії є досконалою й повною і завжди функціонує ефективно і результативно. Однак, проблеми в публічному виконанні та її нездатність задовольнити всі соціальні потреби і політичні права громадян у будь-якій країні зводять нанівець твердження, що бюрократична модель є ідеалістичною і платонічною системою.

Бюрократія М. Вебера не продемонструвала, що вона є «повністю розвиненою» структурою в реальних умовах. П. Блау і М. Мейер стверджують, що «оскільки ідеальна бюрократизація ніколи не була повністю реалізованою, жодна з існуючих організацій не відповідає «ідеальному типу»... не забезпечує розуміння конкретної бюрократичної структури» [9, с. 25]. Іншими словами, організаціям не вдається правильним слідувати ідеальному керівництву, яке може ніколи не бути досягнутим або може не працювати ефективно.

Друге обмеження бюрократичної моделі М. Вебера полягає в нерозумінні ролі неформальної організації у впливі на ефективність роботи організації. М. Вебер головним чином зосереджується на формальних елементах бюрократії, таких як спеціалізація, правила, ієрархія тощо. З іншого боку, неформальні елементи, у тому числі відносини з людьми, лідерство, комунікаційні мережі, мотивація обділені увагою, на яку вони заслуговують у функціях державних і приватних організацій. Існування і важливість неформальної організації – сукупності особистих контактів і взаємодій і відповідне групування людей – є значущими в галузі управління. Ч. Барнард стверджує, що «неформальні організації необхідні для

функціонування формальних організацій як засіб спілкування, єдності та захисту цілісності окремих осіб» [10, с. 123]. Ця важливість неформальних організацій не розглядається в бюрократичній моделі М. Вебера, яка зосереджується лише на формальних структурах. Незважаючи на те, що він говорить про певні соціальні, політичні чи поведінкові умови індивідів в організації, його перспектива виникає в межах формальної організації.

Р. Гумель у книзі «Бюрократичний досвід» стверджує, що бюрократія погіршується, незважаючи на всі зусилля теоретиків менеджменту якості, корпоративного реінжинірингу та нового державного управління, тому що для бюрократії це все «звичайна справа» [11]. Він пояснює, що бюрократ стає лише механістичним техніком, який відривається від своєї людяності, емоцій, суспільства і навіть свого індивідуального мислення, описуючи його як «бомбу, яка загрожує людству». Він додає, що бюрократія замінює людську ідентичність, характер, автономну волю за допомогою ідентичності організації. Більше того, бюрократія змушує людину підняти своє відчуття правильного і неправильного при виконанні щоденних завдань рішеннями, правилами та інструкціями, що накладаються вищими керівниками, які можуть бути відірвані від реального соціального контексту та його потреб.

Р. Гумель стверджує, що бюрократія має справу з людьми як з випадками, а не з людьми, які потребують соціальних та економічних послуг... Кейс ніколи не є реальною людиною» [11, с. 28]. Якщо справа відповідає правилам і законам бюрократії, вона може бути опрацьована. Проте, якщо справа не відповідає правилам, вона може бути знехтувана, навіть якщо вона гідна уваги з точки зору людини. Р. Гумель наполягає на тому, що існує конфлікт між суспільством і бюрократією, і «всі спроби гуманізації відносин між бюрократією і суспільством повинні вважатися суїцидальними, коли вони надходять від бюрократії, і оголошенням війни, коли вони виникають у суспільстві» [11, с. 41]. Іншими словами, бюрократія сліпа, глуха і німа.

Як стверджує М. Ольсен, з кінця 1970-х років дебіюрократизація займає перше місце у міжнародному порядку денному організацій та демократичних держав [12]. Зусилля, спрямовані на просування «постбюрократичних» форм, зосереджувалися на відкритті публічного управління суспільством, позатрадиційною системою контролю інституцій, а також зміни відносин між суспільними інститутами. Парадигмальний зсув від адміністрації та уряду через бюрократичні умови до конкурентних ринків та участі у політичних мережах були діагностовані та прописані [13], і відповідна трансформація трактувалася як «неминучий зсув» у бік більш розвинених адміністрацій з конвергенцією адміністративних форм, якщо не глобально, то принаймні серед країни ОЕСР [14].

Дослідник наполягає, що критика бюрократичної організації, критерії, які використовуються для діагностики її невдач, а також наслідків дебіюрократизації, різноманітні. Критика також відрізняється ідеологічним корінням: від лівосторонньої, антиавторитарної культури зі зниженою довірою до встановлених інституцій та професійної експертизи протягом 60-х років до неоліберальної і консервативної критики бюджетного дефіциту та економічних показників, до «переосмислення уряду», що шукає третій шлях між бюрократією і ринком. Деякі дослідники передбачали зворотний рух держави, заснований на загальному скептицизмі щодо можливості і бажаності формування урядом суспільства. Інші прагнуть зробити державне управління більш прозорими та реагують на очікування та вимоги громадян, виступаючи за пряму участь у адміністративних процесах та державно-приватному партнерстві.

Спільними зусиллями реформ є те, що вони відображають адміністративні зміни як частину переосмислення та реформування владного балансу між установами на основі занепаду довіри до інститутів демократії, таких як законодавчі установи та політичні партії. Зусилля до відкриття публічного управління суспільству інтерпретувалося як «відвоювання політичного авторитету

соціальних суб'єктів» [15, с. 228]. Ці зусилля дали пріоритет результатам, а не формальним правилам, оскаржили політичні центри і першість виборчих каналів між суспільством і владою відкинули ідею консенсусної, неупередженої експертизи і заявили про необхідність контр-експертизи для державного управління.

У сучасній американській науці з державного управління критики бюрократії наголошують на тому, що бюрократична влада загальновідомо є недемократичною, а сліпе дотримання правил може перешкоджати точним діям, необхідним для досягнення організаційних цілей.

Опоненти бюрократії стверджують, що гори паперів і купа правила лише уповільнюють спроможність організації до досягнення поставлених цілей. Вони також відзначають, що урядові тяганини коштують платникам податків часу і грошей. Закон Паркінсона та принцип Пітера були сформульовані для пояснення того, як бюрократія стає дисфункціональною. Розглянемо їх більш предметно.

Закон Паркінсона, названий на честь історика С. Норткота Паркінсона, стверджує, що робота створює більше роботи, як правило, до моменту закінчення часу, виділеного на її виконання. Тобто Паркінсон вважав, що бюрократія завжди збільшується на 6% щорічно. Менеджери хочуть виявитися зайнятими, тому вони збільшують навантаження, створюючи папери та правила, заповнюючи та подаючи форми. Потім вони наймають більше помічників, які, у свою чергу, вимагають більше часу для керівництва. Більше того, багато бюрократичних бюджетів покладаються на принцип «використати або втратити», тобто витрати поточного року визначають бюджет наступного року. Це забезпечує глибокий стимул

витрачати (навіть марнувати) стільки грошей, щоб гарантувати постійно зростаючий бюджет. Погляди Паркінсона залишаються узгодженими з поглядами теоретиків конфлікту, які вважають, що бюрократичне зростання служить на користь тільки менеджерам, які, у свою чергу, використовують свою зростаючу владу для контролю за робітниками.

Аналізуючи бюрократії з іншого боку, принцип Пітера, названий на честь соціолога Лоуренса Пітера, стверджує, що працівники бюрократії просуваються до рівня їхньої некомпетентності. Іншими словами, компетентні менеджери постійно отримують підвищення, доки вони не здобудуть позицію, в якій вони є некомпетентними. І вони, зазвичай, залишаються на цій позиції, поки не підуть у відставку або не помруть. Бюрократія може продовжуватися тільки тому, що компетентні працівники постійно працюють над ієрархічною драбиною.

Висновки.

Проведене дослідження засвідчує появу перших філософських обґрунтованих критик бюрократії, насамперед, її прикладного виміру, наприкінці XVIII століття. Вже тоді, мислителі акцентували увагу на механістичному характері бюрократичної моделі державного управління, властивих їй абсолютизації раціональності, антигуманізму та формалізованості процедур. З плином часу гострота критики та її обсяги лише зростали. І сьогодні серед науковців більшість визнає необхідність встановлення постбюрократичної (постмодерної) моделі, яка б визнавала примат людини (громадянина) над державним апаратом, необхідність її активного залучення до сфери публічної політики, ефективність та результативність основними критеріями якості діяльності державної адміністрації тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

1. Гумбольдт В. О пределах государственной деятельности / В. Гумбольдт. – Челябинск: Социум, 2009. – 287 с.
2. Albrow M. Bureaucracy / M. Albrow. – London: Macmillan, 1985.
3. Carlyle T. Latter-Day Pamphlets / T. Carlyle. – Retrieved from: <http://www.sandroid.org/GutenMark/wasftp.GutenMark/MarkedTexts/latda10.pdf>.
4. Милль Дж. О свободе / Дж. Милль // Наука и жизнь. – 1993. – № 11. – С. 10-15; № 12. – С. 21-26.
5. Goodsell Ch. The Case For Bureaucracy / Ch. Goodsell. New Jersey: Chatham House Publishers, Inc., 1994. – P. 152-159.

6. Merton R. *Bureaucratic Structure and Personality in Reader in Bureaucracy* / R. Merton. – New York: Free Press, 1952.
7. Хабермас Ю. Вовлечение другого. Очерки политической теории / Ю. Хабермас. – СПб.: Наука, 2001. – 417 с.
8. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер. – М.: Прогресс, 1990.
9. Blau P. *Bureaucracy in Modern Society* / P. Blau, M. Meyer. – New York, NY: Random House, 1987.
10. Barnard Ch. *The Functions of Executive* / Ch. Barnard. – Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1966.
11. Hummel R. *The Bureaucratic Experience: The Post-modern Challenge. The 5th edition* / R. Hummel. – Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 2007.
12. Olsen J. *The Ups and Downs of Bureaucratic Organization* / J. Olsen // Working Paper. – 2017. – № 14. – Retrieved from: https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-working-papers/2001-2010/2007/wp07_14.pdf.
13. Dunleavy P. *From Old Public Administration to New Public Management* / P. Dunleavy // *Public Money & Management*. – 1994. – № 4. – P. 9-16.
14. Osborne D. *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector* / D. Osborne, T. Gaebler. – New York: Plume, 1993. 405 p.
15. Andersen S. *The European Union and the erosion of parliamentary democracy: a study of post-parliamentary governance. The European Union: how democratic is it?* / S. Andersen, T. Burns. – London: Sage, 1996.

REFERENCES

1. Gumboldt, V. (2009). *O predelah gosudarstvennoy deyatel'nosti [On the limits of state activity]*. Chelyabinsk: Sotsium [in Russian].
2. Albrow, M. (1985). *Bureaucracy*. Macmillan, London.
3. Carlyle, T. *Latter-Day Pamphlets*. Retrieved from: <http://www.sandroid.org/GutenMark/wasftp.GutenMark/MarkedTexts/latda10.pdf>.
4. Mill, J. (1993). O svobode [On Freedom]. *Science and Life*, 11, 10-15; 12, 21-26 [in Russian].
5. Goodsell, Ch. (1994). *The Case For Bureaucracy*. New Jersey: Chatham House Publishers, Inc.
6. Merton, R. (1952). *Bureaucratic Structure and Personality in Reader in Bureaucracy*. New York: Free Press.
7. Habermas, Yu. (2001). Vovlechenie drugogo [Engaging the other]. *Ocherki politicheskoy teorii*. Saint Petersburg: Nauka [in Russian].
8. Veber, M. (1990). *Izbrannyye proizvedeniya [Selected Works]*. Moscow: Progress [in Russian].
9. Blau, P., & Meyer, M. (1987). *Bureaucracy in Modern Society*. New York, NY: Random House.
10. Barnard, Ch. (1966). *The Functions of Executive*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
11. Hummel, R. (2007). *The Bureaucratic Experience: The Post-modern Challenge. The 5th edition*. Library of Congress Cataloging-in-Publication Data.
12. Olsen, J. (2007). *The Ups and Downs of Bureaucratic Organization. Working Paper, 14*, September. Retrieved from: https://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-working-papers/2001-2010/2007/wp07_14.pdf.
13. Dunleavy, P. (1994). *From Old Public Administration to New Public Management. Public Money & Management, 4*.
14. Osborne, D., & Gaebler, T. (1993). *Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector*. New York: Plume.
15. Andersen, S., & Burns, T. (1996). *The European Union and the erosion of parliamentary democracy: a study of post-parliamentary governance. The European Union: how democratic is it?* London, Sage.

Демченко Людмила Дмитрівна
 Аспірант
 Київський національний університет імені
 Тараса Шевченка
 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 60

Demchenko Liudmyla
 PhD Student
 Taras Shevchenko National University of Kyiv
 60, VolodymyrskaStr., Kyiv, 01601, Ukraine

Email: demchenko_l_d@ukr.net

Цитування: Демченко Л. Д. Критика теорії і практики бюрократії / Л. Д. Демченко // *Аспекти публічного управління*. – 2019. – Т. 7 – № 5. – С. 5-11

Citation: Demchenko, L.D. (2019). *Krytyka teorii i praktyky biurokratii [Critique of the Theory and Practice of Bureaucracy]*. *Public administration aspects*, 7 (5), 5-11

Стаття надійшла / Article arrived: 03.04.2019

Схвалено до друку / Accepted: 05.05.2019